

foryngende bad i filosofi og politik. Hertil samt til, såvidt vi læsere nu evner det, at færdes med forfatteren på åndshistoriens tinder, giver også »Die Entstehung des Historismus« rig anledning.

Holger Hjelholt.

To tyske Freiburger Historikere, Elever af Georg v. Below, Eugen Haberkern og Joseph Friedrich Wallach, har udgivet en omfattende *Hilfswörterbuch für Historiker* (Berlin 1935). Det store Værk er fremkommet efter aarelang Forberedelse under Tilskyndelse bl. a. fra Friedrich Meinecke, er tilegnet Mindet om Georg v. Below og forsynet med en Indledning af Hermann Oncken. Idet man her for første Gang har forsøgt at skabe et baade omfattende og haandterligt Leksikon indenfor selve den historiske Videnskab, udfylder man et længe næret Savn. Historikeren er ikke længere nødt til med stort Besvær at skaffe sig de fornødne Oplysninger fra juridiske eller nationaløkonomiske Haandbøger, der i deres Anlæg ikke er beregnede for hans specielle Interesser. Han har nu faaet en Slags Kodifikation af visse af de historiske Hjælpevidenskaber.

Bogen indeholder i alfabetisk Rækkefølge korte Definitioner af de vigtigste tekniske Udtryk, særlig af retsligt Indhold, indenfor de uendelig omfattende Omraader af den saakaldte »Institutionshistorie«, d. v. s. Forvaltningsret, Tingsret, Familieret og Arveret, som baade Videnskabsmanden og den interesserede Læser, der beskæftiger sig med de ældre Tidens Historie, atter og atter støder paa. Haandbogens Indhold er begrænset til i det væsentlige at omfatte Aarhundrederne fra Folkevandrings-tiden til den franske Revolution og Napoleonstiden. Geografisk er Tyskland Bogens Centrum og Udgangspunkt. Her er den grundig og fuldstændig. I anden Række staar »Mellemeuropa«, efter Forfatterens Definition ensbetydende med »Tysklands Nabolande incl. England«. Om Frankrig og England (Sml. C. Johnson i Engl. Hist. Rev. 1936, p. 722—23) faar man nogenlunde omfattende Oplysninger, mindre om Skandinavien og Rusland, og kun meget lidt om de øvrige europæiske Lande: Italien, Spanien m. m. For de europæiske Kolonier og De forenede Stater findes nogle af Forvaltningens Grundtræk, ligeledes for de islamitiske Lande, Kina og Japan. Af særlig Interesse for os er Spørgsmaalet, hvorvidt Bogen orienterer om danske Institutioner. I Forgrunden staar nogle fællesnordiske Ord saasom Härad, Landshöfding, Län, Leding, Thing etc. Vigtige danske findes: Bol, Danegeld, Hird, Højsteret, Rigsadvokat, Rigsret; men mange meget vigtige mangler, for blot at nævne nogle: Enevælde, Grundlov,

Hoveri, Danske og Tyske Kancelli, Kongeloven, Landgilde, Sogn, Stavnsbaand, Tinglysning, Udflytning, Udstykning, Vornedskab m. m. Udbyttet er her altsaa ikke ret stort! — Orienteringen lettes ved en forholdsvis overskuelig Gruppering og mange Henvisninger, men Litteraturhenvisninger findes ikke ved Artiklerne. Originalitet er ikke tilstræbt. Bogen, som paa Grund af det overvældende store Stof ikke altid kan bygge paa Førstehaandsmateriale, tjener frem for alt Videnskabens Arbejdsøkonomi. Den er et første, efter en Række Stikprøver at dømme, paa mange Maader vellykket Forsøg, men maa som saadant i forskellige Henseender udvides og forbedres. *Hanna Kobylinski.*

Ved midten af 1920erne reorganiserede Tyskland sin udenrigspolitik. Den indre stabilisering var da saa vidt fremskredet, at man igen kunde tænke paa en mere aktiv optræden udadtil. Den bærende idé i den nye udenrigspolitik blev den stortyske tanke. Tanken om alle tyskeres folkefællesskab paa tværs af statsgrænserne. Midlerne i kampen for at virkeliggøre den stortyske tanke var folkeforbundsidealene om nationernes selvbestemmelsesret og mindretalenes beskyttelse.

Det maatte, som forholdene laa, blive en politik paa langt sigt. Men der blev straks sat et mægtigt arbejde igang for i Tyskland at holde den stortyske tanke levende og i udlandet at organisere og paa alle maader styrke den forhaandenværende tyskhed.

Som et led i disse bestræbelser planlagdes »*Handwörterbuch des Grenz- und Auslandsdeutschtums*«. Store midler blev stillet til raadighed, men forberedelserne trak i langdrag; for en stor del paa grund af en meget dybtgaaende uenighed inden for ledelsen. Først i 1933 kunde første hefte udsendes og i 1935 afsluttedes første bind (Redigeret af Carl Petersen og Otto Scheel).

Som det let gaar med den slags store værker, ændredes den oprindelige plan under arbejdets udførelse. Oprindeligt var det tanken at skabe et opslagsværk med mange smaa artikler som i et konversationsleksikon. Da første hefte kom, var planen ændret til: et alfabetisk ordnet videnskabeligt oversigts- og læseværk med overvejende store artikler. Samtidig satte man sig videre maal, idet den oprindeligt planlagte rene meddelelse af kendsgerninger blev underordnet de folkepolitiske maal. Som det hedder i indledningen om værket: »Det tjener og vil tjene Tysklands kamp om sin fremtidige nationale udformning, saaledes som den samlede tyskhedsforskning skal. Det vil med aandens og videnskabens midler medvirke ved denne nødvendige